

Bijeg nogometaša iz socijalističke Jugoslavije

Piše: DAVOR KOVAČIĆ

Zvonimir Monsider, Branko Viđak, Ante Žanetić... - hrvatski su nogometaši koji su emigrirali iz Jugoslavije u doba komunizma i svoju karijeru nastavili na Zapadu

Za vrijeme Titove Jugoslavije, u razdoblju 1945.-1991., bilo je nogometaša koji su pobjegli u inozemstvo i tamo zatražili politički azil. Gostovanja jugoslavenskih klubova u Trstu čiji je klub Ponziana nastupao u Prvoj jugoslavenskoj nogometnoj ligi bila je prilika za igrače koji su odlučili pobjeći iz socijalističke Jugoslavije da se domognu Zapada.

Tako je igrač Crvene zvezde Aleksandar Arandelović prilikom gostovanja beogradskog kluba u Trstu 16. ožujka 1947. zatražio politički azil. Prema kazivanju Arande-

lovića, trener Crvene zvezde Svetislav Glišović htio je da se formira reprezentacija Jugoslavije u emigraciji te je prije kretanja u Trst dogovoreno da u Trstu ostanu Rajko Mitić, Branko Stanković, Mile Petrović, Jovan Jezerkić i Aleksandar Arandelović. Na kraju, svi su se predomislili osim Arandelovića...

Vratar zagrebačkog Dinama Zvonimir Monsider, nekadašnji član Concordie emigrirao je na sličan način otprilike godinu dana kasnije, 26. ožujka 1948. godine. O ostanku Monsidera u Trstu u izvještaju vođe puta zagrebačkog kluba navedeno je da je on posljedica njegove velike gramzivosti za novcem i lagodnim životom, ali da bijeg Monsidera ima i političku pozadinu „jer je on ustaški zastavnik koji je prešao u ustaše u travnju 1945. kada je već svima bilo jasno da je s NDH svršeno“.

U Italiji Monsider je pristupio rimskom Laziju i čekao dozvolu NSJ koja je stigla 18 mjeseci kasnije.

Poslije je nastupao za Hungariju, internacionalnu momčad za koju su igrali poznati nogometaši emigranti iz istočnog bloka, primjerice Ladislav Kubala iz Mađarske, spomenuti Arandelović i drugi istaknuti nogometaši.

Prilikom gostovanja zagrebačkog kluba, uz Monsidera je u Trstu ostao još jedan igrač Dinama, rezervni vratar Josip Babić, koji se kasnije ipak vratio u Zagreb i ponovno pristupio Dinamu.

Istaknuti nogometaš Branko Viđak čijeg su oca ubili jugoslavenski komunisti, iz Hajduka je prešao u Zagreb, a poslije inozemne turneje tog kluba 1951. ostao je u Švicarskoj gdje je dobio političko utočište te je ondje ostao sve do proglašenja hrvatske neovisnosti. U potrazi za boljim životom 1956. politički azil je zatražio i nogometaš Božidar Senčar.

Unatoč ublažavanju društvenih prilika u Jugoslaviji, u 1950-im godinama, zabilježeno je oko 2000 pobjega mjesečno u Austriju i Italiju. Centralni komitet Saveza komunista Hrvatske u prosincu 1954. tvrdio je da su razlozi bježanja uvjerenje mladih u mogućnosti lake

Ante Žanetić

Slaviša Žungul

zarade i lagodnog života na Zapadu, a koje se stvaralo na temelju filmova, radio-emisija i tiska...

ŽANETIĆEV BIJEG UZDRMAO TITOVU JUGOSLAVIJU

Iz Jugoslavije je kao politički emigrant otišao jedan od najboljih nogometaša Hajduka i reprezentativac, Ante Žanetić kojeg je ugledni časopis World Soccer uvrstio 1960. u najbolju jedanaesticu igrača na svijetu. Razlog je bio u neslaganju s klupskom upravom koja je 1958. dovela za trenera Milovana Čirića iz Beograda. Žanetić je opisao Čirića kao „velikosrbina“ kojeg su „splitski orjunaši“ doveli za trenera Hajduka i koji je zatrvao odnose između Hajduka i Dinama „tako da je sada Zagreb neprijateljski grad, a Beograd prijatelj Hajduka“ te je optuživao da je od tada počeo rat između dva najveća hrvatska kluba i njihovih navijača.

U zadnjoj prvenstvenoj utakmici Hajduk-Dinamo krajem svibnja 1960. godine, zagrebačkom klubu (koji je već osvojio Kup) bio je dovoljan neodlučan rezultat da osvoji i prvenstvo. Međutim, Hajduk je pobijedio rezultatom 3-2 i tako omogućio Crvenoj zvezdi naslov prvaka. Trener Čirić je sredinom prvog poluvremena izveo Žanetića iz igre, jer je bila dobro poznata njegova želja da prvakom Jugoslavije postane hrvatski, a ne srpski klub. Navijači Hajduka, koji su prema riječima Žanetića bili izmanipulirani, gađali su ga kamenjem i upućivali mu pogrдне izraze.

Zvonimir Monsider (desno)

Vedran Rožić (lijevo)

Žanetić ističe da je tadašnja uprava Hajduka, koju su po njegovim navodima činili „orjunaši“ i „udbaši“, nagovorila trojicu huligana da ga istu večer pretuku na splitskoj rivi što su oni i učinili. Žanetić je poslije toga još neko vrijeme igrao u Hajduku, čak je potpisao novi ugovor na pet godina.

Prema kazivanju Žanetića, kada je je Hajduk slavio 50 godina postojanja čiji je pokrovitelj bio Josip Broz Tito, sabotirao je proslavu i odlučio da će pri prvom odlasku u inozemstvo zatražiti politički azil, što je i učinio kada je u siječnju 1961. splitski klub otišao na turneju u Dansku i Njemačku. Na povratku s turneje Žanetić je sišao na željezničkoj postaji u Kölnu i izgubio se u masi.

Žanetićev bijeg bio je šokantan za komunistički režim, a europski mediji su pisali da je njegov bijeg uzdrmao

Žanetić je opisao Ćirića kao „velikosrbina“ kojeg su „splitski orjunaši“ doveli za trenera Hajduka i koji je zatrovao odnose između Hajduka i Dinama „tako da je sada Zagreb neprijateljski grad, a Beograd prijatelj Hajduka“ te je optuživao da je od tada počeo rat između dva najveća hrvatska kluba i njihovih navijača

Titovu Jugoslaviju. Neki kroničari splitskog kluba navode da je Ante Žanetić bio miljenik navijača Hajduka Mike Tripala koji je bio visoko pozicionirani jugoslaven-ski socijalistički dužnosnik i koji je 1950-ih godina bio potpredsjednik NSJ te kasnije predsjednik Jugoslaven-skog olimpijskog odbora.

ROŽIĆ, SKOBLAR I ŽUNGUL

U ljeto 1984. tadašnji kapetan Hajduka i jugoslavenski reprezentativac Vedran Rožić prihvatio je poziv Croatije Sydney, kluba hrvatskih iseljenika, da za njih nastupa kao nogometaš-gost dva mjeseca. Tada su jugoslavenski mediji napadali Rožića da igra za klub „ekstremne organizacije naših iseljenika“. S druge strane u političkim i diplomatskim krugovima bilo je i mišljenja da Rožićevu odluku ne treba osuđivati, nego da se Jugoslavija mora truditi pridobiti i iseljenike koji se okupljaju oko takvih klubova kao što je Croatia. Ipak, jugoslavenska komunistička vlast smatrala je klub Croatia Sydney uporištem ustaške emigracije, pa je Rožiću bio zabranjen povratak u Jugoslaviju. Rožić se vratio u samostalnu Hrvatsku tek nakon demokratskih promjena 1990. godine.

Josip Skoblar koji je 1966. ostao igrati nogomet u Francuskoj, potpisavši za Olympique iz Marseilla ne reguliravši vojnu obavezu u Jugoslaviji, bio je za jugoslavenske vlasti vojni dezertjer. Skoblar se 1974. vratio iz Francuske u Jugoslaviju te je potpisao ugovor s riječkim klubom. Međutim, kako ističe tadašnji čelni čovjek NK Rijeka Ljubo Španjol, Skoblara je najprije trebalo skinuti s liste vojnih dezertjera u čemu je pomogao i jugoslaven-

ski veleposlanik u Parizu jer je bila riječ „o izuzetnoj ličnosti koja i za Francusku puno znači“. Naime, Skoblar je u sezoni 1970./1971. dobio nagradu Zlatna kopačka kao najbolji europski ligaški strijelac postigavši 44 zgoditka u prvenstvu Francuske, pa su mu dodijelili i titulu *Monsier goal*.

Krajem 1970-ih počeo se otvarati problem odlaska profesionalnih nogometaša u JNA, jer su pojedini nogometaši imali poteškoća s reguliranjem vojne obaveze, iako je isticano da je odlazak u JNA najveća i najsvetija dužnost svakog državljanina SFRJ. Tako je nogometaš Hajduka i reprezentativac Slaviša Žungul krajem 1978. pobjegao u SAD da bi izbjegao obvezu služenja vojnog roka, ali i zbog toga što mu tadašnja uprava splitskog kluba nije ispunila obećanje o dodjeli trosobnoga stana.

Prilikom odlaska iz Hajduka, Žungul se poslužio lukavstvom: zatražio je od tadašnjega tajnika splitskog kluba Ante Žaje potvrdu da može igrati mali nogomet u Americi za vrijeme zimske pauze u jugoslavenskom prvenstvu. Žungul je dobio potvrdu na koju na njegovu molbu nije stavljen datum vremenskog trajanja. Ta dozvola mu je omogućila da u Americi potpiše ugovor i legalno igra mali nogomet u dvorani te je ubrzo postao najbolji igrač i velika zvijezda.

U jugoslavenskim medijima, Žungul je proglašen za vojnoga dezertera i izdajnika Hajduka, Splita, Dalmacije i Jugoslavije. Međutim, prema Žungulovom kazivanju, tadašnji veleposlanik, odnosno ambasador SFRJ u SAD-u Budimir Lončar mu je sredio „problem služenja vojnog roka“, pa je povremeno dolazio u tadašnju Jugoslaviju i Split.

Za razliku od Žungulovog, puno manje medijski eksponiran bio je odlazak u SAD Dinamova nogometaša Drage Dumbovića 1983. godine. Dumbović je bio velika nada zagrebačkog kluba za koji je 1980. postigao pobjedonosni pogodak u finalu Kupa maršala Tita protiv Crvene zvezde u Beogradu.

Međutim kasnije se njegova karijera nije razvijala kao što se očekivalo. Služio je vojni rok u JNA koji ga je, kako ističe, psihički slomio jer su se jugo-oficiri izivljavali na njemu kako bi izgradili autoritet pred ostalim vojnicima.

ŠURJAKU ŠEST MJESECI ZABRANE IGRANJA

Prema njegovim riječima, iz zagrebačkoga kluba ništa nisu učinili da mu pomognu, pa je nakon izlaska iz vojske, razočaran i nezadovoljan cjelokupnim stanjem u jugoslavenskom nogometu i društvu napustio Zagreb. U SAD-u je igrao dvoranski nogomet i za vrijeme Jugoslavije nije ni pomišljao doći kući niti u kratkotrajni posjet, iako danas priznaje da je taj njegov strah bio pretjeran s obzirom da je odslužio vojni rok, ali to tada nije shvaćao...

Zanimljiv je i slučaj nogometaša Hajduka i reprezentativca Ivice Šurjaka kojem je dijagnosticirana srčana mana i koji je nogomet igrao na vlastitu odgovornost. Iako su iz vojnog vrha dolazile izjave da „ako može igrati

Dražen Mužinić

Ivica Šurjak

nogomet, može i u vojsku,“ Šurjaku je određeno da u JNA odsluži tri mjeseca. No, nakon isteka ta tri mjeseca vojne vlasti su mu nekoliko puta produživale ostanak u vojsci. Ipak, kao reprezentativca Jugoslavije pustili su ga 10. rujna 1980. da igra u utakmici Luksemburg-Jugoslavija (0-5). Poslije odigrane utakmice Šurjak se nije odmah s ostatkom reprezentacije vratio u Jugoslaviju.

Vratio se nekoliko dana kasnije te je morao poći na ispitivanje u Beograd kako bi objasnio da njegov ostanak u inozemstvu nije bio politički motiviran i da nije vojni dezertjer.

Potom je na Vojnoj medicinskoj akademiji (VMA) morao na pregled srca, a zatim i na psihijatarski odjel. NSJ je Šurjaka kaznio sa šest mjeseci zabrane igranja zbog kako je navedeno „bijega iz vojske“.

KAKO JE MUŽINIĆ OTIŠAO U NORWICH

Poteškoće s reguliranjem vojne obaveze u JNA imao je još jedan nogometaš Hajduka, reprezentativac Dražen Mužinić kojem su unatoč problemu sa srcem vojne vlasti poslale poziv za služenje vojnog roka. Međutim, Mužinić je već potpisao unosan ugovor s engleskim prvoligašem Norwichem, te je otišao u Englesku uopće ne preuzevši poziv. Od jugoslavenskih vlasti odmah je bio proglašen vojnim bjeguncem. Poslije dvije godine vratio se u Split, jer je vojni sud ustvrdio da je cijeli postupak krivo vođen.

U reprezentaciju Jugoslavije za SP u Čileu nije bio pozvan nogometaš zagrebačkog Dinama Željko Perušić koji je 1960. godine kada je nogometna reprezentacija Jugoslavije osvojila u Rimu zlatnu olimpijsku medalju, u anketi Sportskih novosti bio izabran za jugoslavenskog nogometaša godine. Istodobno, Perušić je bio nezadovoljan i svojim statusom u Dinamu jer je imao osjećaj da je uvijek u „zadnjem redu“ pri raspodjeli privilegija.

Perušić je tako u ljeto 1964. pobjegao u Njemačku, gdje je potpisao za klub München 1860. Treba istaknuti da Perušić nije bio politički emigrant nego tek „sportski“, koji je čekao godinu dana na dobivanje „papira“, a često je u tom vremenu znao navratiti u Zagreb gdje je 1966. čak za Dinamo odigrao i jednu prijateljsku utakmicu.

Ipak, za tadašnje jugoslavenske vlasti on je bio klasičan emigrant o kojem se, iako je igrao zapaženu ulogu u jakoj njemačkoj Bundesligi, nije pisalo.

Zajedno sa Perušićem, u Njemačku je emigrirao i jedan od najboljih nogometaša Dinama u tom razdoblju Stjepan Lamza, ali kako je kasnije govorio „vratio se u Zagreb i Dinamo zbog nostalgije, a na nagovor direktora Dinama Otta Hofmanna...“

IZVORI I LITERATURA:

Davor Kovačić, Hrvatski nogomet u doba cara, kralja, poglavnika i maršala, Zagreb, 2019.

Sto najboljih hrvatskih nogometaša, Zagreb, 2020.

Mario Garber, Hajduk u sto i jednoj priči, Stobreč, 2011.